

Agnieszka Dalecka

PRZEPADEK KORZYŚCI MAJĄTKOWYCH

Dotychczasowe kodyfikacje karne z lat 1932 i 1969 nie zawierały regulacji będących odpowiednikiem przypadku korzyści majątkowych pochodzących z przestępstwa. Wprowadzenie takich regulacji do kodeksu karnego z 1997 r. podyktowane było koniecznością stworzenia instrumentu, który służyłby pozbawianiu sprawców mienia pochodzącego z działalności przestępczej.

Przepisy art. 45 kk były dwukrotnie nowelizowane. Po raz pierwszy ustawą z dnia 9 września 2000 r. o zmianie ustawy Kodeks karny, ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, ustawy o zamówieniach publicznych oraz ustawy – Prawo bankowe¹, która weszła w życie 4 lutego 2001 r. Druga nowelizacja dokonana została na podstawie ustawy z dnia 13 czerwca o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw². Zmiany te obowiązują od 1 lipca 2003 r.

W polskim prawie karnym do roku 1990 funkcjonowała instytucja konfiskaty mienia, która mogła obejmować całość lub część mienia należącego do sprawcy w chwili wydania choćby nieprawomocnego wyroku, niezależnie od istnienia związku uzyskania mienia z popełnionymi przestępstwami. Konfiskata mienia została zniesiona na podstawie art. 2 ustawy z dnia 23 lutego 1990 r. o zmianie kodeksu karnego i niektórych innych ustaw³. Według kodeksu karnego z 1969 r. karze konfiskaty podlegało mienie pochodzące zarówno z nielegalnych, jak i legalnych źródeł. Konfiskata mienia miała bezwzględny charakter, podczas gdy zgodnie z obecnie obowiązującymi regulacjami prawnymi rozszerzonemu przypadkowi podlega wyłącznie mienie co do którego istnieje domniemanie, że pochodzi z przestępczej działalności⁴.

¹ Dz.U. z 2000 r. Nr 93, poz. 1027.

² Dz.U. z 2003 r. Nr 111, poz. 1061.

³ Dz.U. z 1990 r. Nr 14, poz. 84.

⁴ J. Brylak, *Znaczenie przypadku korzyści majątkowej w walce z przestępczością zorganizowaną*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 7–8, s. 30–31; por. C. Kulesza, P. Starzyński, *Powrót konfiskaty mienia?*, „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 3, s. 35–47; M. Szewczyk, *Uwagi dotyczące niektórych kar dodatkowych w kodeksie karnym*, „Państwo i Prawo” 1988, s. 105–106.

Polskie ustawodawstwo nie zawiera definicji pojęcia „korzyści majątkowej”. Za właściwą uznać należy szeroką wykładnię, prezentowaną przez A. Zolla, który twierdzi, iż korzyścią majątkową jest zwiększenie aktywów lub zmniejszenie pasywów majątkowych, a więc każde przysporzenie majątku albo uniknięcie strat lub zmniejszenie obciążeń majątku⁵. Pojęcie korzyści majątkowej nie obejmuje sytuacji, gdy korzyść przysługuje sprawcy na podstawie stosunku prawnego powstałego niezależnie od popełnienia przestępstwa i która wyegzekwowana została zachowaniem realizującym znamiona czynu zabronionego⁶.

Na gruncie art. 45 kk mowa jest o nienależnej korzyści majątkowej, a więc takiej, która nie znajduje żadnej podstawy prawnej⁷. Nie ma znaczenia, czy sprawca działał w celu osiągnięcia korzyści, czy też uzyskał ją niejako przy okazji popełnienia przestępstwa.

Zgodnie z art. 45 § 1 kk przypadkowi podlega jedynie korzyść majątkowa niepodlegająca przypadkowi przedmiotów pochodzących bezpośrednio z przestępstwa (art. 44 § 1 kk) oraz przedmiotów pochodzących z przestępstw polegających na naruszeniu zakazu wytwarzania, posiadania, obrotu, przesyłania, przenoszenia lub przewozu określonych przedmiotów. W tym zakresie ustawodawca wyraził subsydiarność orzekania tego środka karnego. Przykładem korzyści majątkowej pochodzącej bezpośrednio z przestępstwa, a niebędącej przedmiotem, który uległ przypadkowi, jest np. umorzenie lub zmniejszenie zobowiązań, które było uzyskane na skutek łapówki.

Orzeczenie przypadku korzyści majątkowej jest wtórne wobec orzeczenia przypadku przedmiotu. Dopiero uznanie, że przypadek przedmiotu jest niemożliwy, np. z uwagi na fakt, że dane dobro nie jest przedmiotem w rozumieniu art. 44 kk, daje sądowi prawo i obowiązek (przy zaistnieniu ustawowych przesłanek) orzeczenia przypadku korzyści majątkowej⁸.

Przepis art. 45 kk obejmuje zakresem zarówno korzyści pochodzące bezpośrednio, jak i pośrednio z przestępstwa będącego przedmiotem rozpoznania w danym postępowaniu karnym. Korzyść majątkowa pochodzi bezpośrednio z przestępstwa, gdy uzyskanie jej nie wymaga żadnych innych czynności poza popełnieniem przestępstwa. Natomiast pośrednie pochodzenie korzyści

⁵ A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna*, t. I, Zakamycze 2004, s. 743, por. O. Górniok, *O pojęciu „korzyści majątkowej” w kodeksie karnym (Problemy wybrane)*, „Państwo i Prawo” 1978, z. 4, s. 117.

⁶ R.A. Stefański, *Przypadek korzyści majątkowej uzyskanej przez sprawcę przestępstwa*, „Prokuratura i Prawo” 2001, z. 3, s. 157.

⁷ K. Postulski, M. Siwek, *Przypadek w polskim prawie karnym*, Zakamycze 2004, s. 116–117, przeciwnie: W. Wolter, *Głosa do uchwały Sądu Najwyższego z 15 lutego 1977 r.*, VII KZP 16/76, „Państwo i Prawo” 1978, z. 3, s. 183.

⁸ J. Potulski, *Komentarz do art. 45 kodeksu karnego (Dz.U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553)*, LEX/el.2004.

majątkowej charakteryzuje fakt, iż uzyskanie jej wymaga podjęcia dodatkowych czynności. Zatem zakres art. 45 kk obejmuje również korzyści uzyskane w wyniku przetworzenia korzyści pochodzących bezpośrednio z przestępstwa. Z taką sytuacją mamy do czynienia, gdy sprawca za pieniądze uzyskane bezpośrednio z przestępstwa zakupuje określone składniki majątkowe.

Pośredni charakter osiągnięcia korzyści majątkowych dotyczy również pożytków uzyskiwanych z przedmiotów pochodzących bezpośrednio z przestępstwa, np. odsetki od lokat bankowych. W praktyce bardzo często dochodzi do „mieszania” środków legalnych z pochodzącymi bezpośrednio z przestępstwa w różnorodnych inwestycjach. W doktrynie przyjmuje się, że nabycie rzeczy w połowie za środki legalne, a w połowie za środki pochodzące bezpośrednio z przestępstwa nie wyłącza kwalifikacji nabytego przedmiotu jako korzyści majątkowej pochodzącej z przestępstwa. W tej sytuacji nie ma znaczenia proporcja pomiędzy środkami legalnymi i pochodzącymi z przestępstwa⁹. Przeciwny pogląd wyraziła A. Michalska-Warias, której zdaniem przypadkiem powinna być objęta tylko część przedmiotu, jeśli tylko w części zainwestowano w ten przedmiot środki uzyskane z przestępstwa¹⁰.

Sąd Apelacyjny w Katowicach w wyroku z dnia 21 grudnia 2006 r. stwierdził, że korzyścią majątkową pochodzącą z przestępstwa w rozumieniu art. 45 § 1 kk są wszelkie składniki majątkowe pochodzące z popełnienia danego przestępstwa, o ile nie podlegają przypadkowi przedmiotów wymienionych w art. 44 § 1 i § 6 kk, a nie tylko osiągnięty zysk. Zatem za nieuprawnione należy uznać wyliczanie kosztów, jakie sprawca zaangażował w przestępczy proceder (np. zakup narkotyków, przejazd po nie itp.), a potem pomniejszanie o tę wartość osiągniętej z przestępstwa korzyści, bo tego typu ekonomiczne kalkulacje w aspekcie zysku i strat są nie do przyjęcia¹¹.

Brzmienie art. 45 § 1 kk wskazuje na równorzędny charakter orzekania przypadku korzyści majątkowej pochodzącej z przestępstwa i jej równowartości. Zatem do swobodnego uznania sądu pozostawiono wybór dobra, które ma zostać objęte przypadkiem¹².

⁹ S. Śliwiński, *Polskie prawo karne materialne*, Warszawa 1946, s. 461; A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna*, t. I, Zakamycze 2004, s. 746–747; W. Świda [w:] I. Andrejew, W. Świda, W. Wolter, *Kodeks karny z komentarzem*, Warszawa 1973, s. 221.

¹⁰ A. Michalska-Warias, *Przestępczość zorganizowana i prawnokarne formy jej przeciwdziałania*, Lublin 2006, s. 243.

¹¹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 21 grudnia 2006 r., II AKa 394/06, KZS z 2007 r. nr 5, poz. 57, por. także J. Raglewski, *Przepadek* [w:] M. Melezini (red.), *Kary środki karne. Poddanie sprawcy próbie*, t. VI, C.H. Beck, Instytut Nauk Prawnych PAN, Warszawa 2010, s. 634.

¹² Przeciwnie: B. Mik, *Nowela antykorupcyjna z dnia 13 czerwca 2003 r.*, Zakamycze 2003, s. 129.

Ustawodawca w art. 45 § 1 kk *in fine* zawarł klauzulę przewidującą pierwszeństwo praw podmiotów trzecich przed orzeczeniem przepadku. Orzeczenie przepadku nie jest więc możliwe, gdy naruszałoby prawa do objętych przepadkiem korzyści podmiotu innego niż sprawca przestępstwa.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie w wyroku z dnia 26 lipca 2006 r. podkreślił, iż obligatoryjność wymierzenia, na podstawie art. 45 § 1 kk, środka karnego przepadku korzyści majątkowej osiągniętej z przestępstwa albo jej równowartości powoduje, że odstąpienie od orzeczenia tego środka karnego dopuszczalne jest jedynie wyjątkowo i tylko w wypadkach przewidzianych w ustawie. I tak z treści art. 45 § 1 kk *in fine* wynika, iż przepadku nie orzeka się, jeżeli korzyść lub jej równowartość podlega zwrotowi pokrzywdzonemu lub innemu podmiotowi. Z kolei unormowanie art. 61 § 2 kk pozwala na odstąpienie od wymierzenia środka karnego jedynie w wypadkach odstąpienia od wymierzania kary¹³.

W przepisach art. 45 § 2–4 kk zawarte są regulacje nieznanie dotychczas polskim kodeksom karnym. Wprowadzono je z uwagi na pojawiające się trudności dowodowe w ramach okoliczności umożliwiających orzeczenie przepadku korzyści majątkowej lub jej równowartości. Istota tych konstrukcji opiera się na zmianie reguły ciężaru dowodowego w zakresie stwierdzenia przestępnego pochodzenia określonych korzyści majątkowych. Na sprawcę przestępstwa przeniesiono ciężar udowodnienia, że określony składnik jego mienia nie stanowi „owocu” działalności przestępczej. Owe domniemania wzruszalne (*praesumptio iuris tantum*) stanowią rozwiązanie problemów związanych z trudnością we wskazaniu, w toku postępowania karnego, związku bezpośredniego lub pośredniego pomiędzy popełnionym przestępstwem a danym składnikiem majątkowym. Konstrukcja zawarta w art. 45 § 3 kk ma przeciwdziałać sytuacji, w której sprawca transferuje środki pochodzące z przestępstwa na inne podmioty w celu uniemożliwienia orzeczenia przepadku.

Regulacje przewidziane w art. 45 § 2–4 kk nie mogą być interpretowane rozszerzająco, gdyż z uwagi na ich specyficzny charakter błędnie zastosowane mogą doprowadzić do niezasadnego pozbawienia mienia osób trzecich, niezwiązanych z popełnionym przestępstwem. Brak odpowiedniej dokumentacji wynikać może z praktyki życia codziennego, albowiem trudno wymagać długotrwałego przechowywania dowodów legalnego nabycia składników majątkowych. Dodatkowo, w przeciwieństwie do rozwiązań przyjętych na gruncie kodeksu karnego niemieckiego, polskie przepisy nie przewidują wymogu, aby stosowanie domniemań prawnych było poprzedzone wyczerpaniem przez organ procesowy wszystkich dostępnych środków dowodowych pozwalających na ustalenie legalnego pochodzenia określonego mienia¹⁴.

¹³ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 26 lipca 2006 r., II Aka 93/06, LEX nr 283409.

¹⁴ A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna*, t. I, Zakamycze 2004, s. 752–753; A. Marek, *Problematyka przepadku korzyści pochodzących z przestępstwa – aktualny stan prawny i projekty zmian nowelizacyjnych*, „Apelacja Gdańska”, z. 1, s. 13.

Domniemania prawne znajdują zastosowanie w sytuacji, gdy przepadek korzyści majątkowej stosowany jest zarówno jako środek karny, jak i środek zabezpieczający. Konstrukcje zawarte w art. 45 kk odnoszą się do każdego rodzaju przestępstw, z których sprawca uzyskał korzyść majątkową znacznej wartości. Przy ocenie, czy sprawca uzyskał z popełnionego przestępstwa taką korzyść, uwzględnia się również wartość składników majątkowych podlegających zwrotowi uprawnionemu podmiotowi¹⁵.

Przesłankę zastosowania domniemania prawnego z art. 45 § 2 kk stanowi okoliczność, że sprawca objął we władanie składnik majątkowy lub uzyskał do niego jakikolwiek tytuł w czasie popełnienia przestępstwa lub po jego popełnieniu do chwili wydania chociażby nieprawomocnego wyroku. Domniemanie prowadzi do stwierdzenia, że dany składnik majątkowy stanowi korzyść majątkową uzyskaną bezpośrednio lub pośrednio z popełnienia przestępstwa i eliminuje konieczność dowodzenia w zakresie związku pomiędzy określonym przestępstwem a korzyścią majątkową podlegającą przepadkowi. Domniemanie wyrażone w art. 45 § 2 kk nie ogranicza się wyłącznie do korzyści majątkowych, których sprawca przestępstwa jest właścicielem, lecz obejmuje również inne prawa o charakterze rzeczowym i obligacyjnym. Składniki majątkowe, w stosunku do których sprawca uzyskał jakikolwiek tytuł, nie muszą pozostawać w jego władaniu. Domniemanie dotyczy składników majątkowych nie tylko będących wyłączną własnością sprawcy, ale również objętych współwłasnością.

Zastosowanie konstrukcji prawnej zawartej w art. 45 § 2 kk nie jest w żaden sposób uwarunkowane istnieniem choćby najmniejszego stopnia prawdopodobieństwa co do pochodzenia korzyści z działalności przestępczej. Początkową granicą czasową wyznaczającą okres, którego dotyczy domniemanie z art. 45 § 2 kk, jest moment popełnienia przestępstwa, końcową zaś chwila wydania chociażby nieprawomocnego wyroku.

Domniemanie prawne zawarte w art. 45 § 2 kk jest wzruszalne, może zostać obalone do czasu prawomocnego zakończenia postępowania karnego przez sprawcę lub inną osobę. Ustawodawca nie przewidział żadnej szczególnej formy dla tego dowodu. Musi on jednak zawierać walor wiarygodności, a nie stanowić jedynie uprawdopodobnienie faktu, iż określone składniki majątkowe nie pochodzą z przestępstwa. Podkreślić należy, że sprawca nie może powołać się wyłącznie na domniemanie zawarte w art. 341 kc – wynika to z językowej wykładni tego przepisu, który wymaga przeprowadzenia dowodu.

Osobami legitymowanymi do przeprowadzenia dowodu obalającego domniemanie prawne są sprawca przestępstwa i „inna zainteresowana osoba”. Chodzi o każdą osobę, zarówno fizyczną, jak i prawną, wobec której orzeczenie przepadku korzyści majątkowej ma wpływ na sferę jej praw i obowiązków.

¹⁵ A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna*, t. I, Zakamycze 2004, s. 754.

Nie ma przy tym znaczenia, czy osoba ta brała jakiegokolwiek udział w popełnieniu przestępstwa, będącego przedmiotem rozpoznania sądu¹⁶.

Zgodnie z art. 29a kkw za należące do skazanego już w chwili wydania orzeczenia o przepadku korzyści majątkowej uznaje się, *ex lege*, rzeczy i prawa majątkowe, które są w jego władaniu po orzeczeniu tego środka. To domniemanie wprowadzone zostało do kodeksu karnego wykonawczego wyłącznie na potrzeby przeprowadzenia egzekucji, w zakresie przepadku korzyści lub jej równowartości, orzeczonego tytułem środka karnego w związku ze skazaniem.

Domniemanie prawne zawarte w art. 45 § 3 kk oparte jest na schemacie składającym się z dwóch elementów. Pierwszy stanowi duże prawdopodobieństwo przeniesienia przez sprawcę na osobę fizyczną, prawną lub jednostkę organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej, faktycznie lub pod jakimkolwiek tytułem prawnym, mienia stanowiącego korzyść uzyskaną chociażby pośrednio z przestępstwa. Drugim elementem jest fakt samoistnego posiadania przez tę osobę lub jednostkę rzeczy lub przysługiwanie im praw majątkowych. Oba wskazane elementy muszą wystąpić jednocześnie. Domniemanie istnieje w zakresie przynależności owych rzeczy lub praw majątkowych do sprawcy. Regulacja art. 45 § 3 kk dotyczy rzeczy, zarówno ruchomości, jak i nieruchomości, które znajdują się w posiadaniu samoistnym. Zgodnie z art. 336 kc posiadaczem samoistnym jest osoba, która faktycznie włada rzeczą jak właściciel. Zatem poza zakresem przepisu art. 45 § 3 kk pozostają rzeczy będące w posiadaniu zależnym (art. 336 kc) oraz dzierżeniu (art. 338 kc).

W praktyce zastosowanie domniemanie z art. 45 § 3 kk wymaga dysponowania silnymi dowodami na to, że dokonano przeniesienia uzyskanej w sposób przestępczy korzyści, ale również, że uczynił to sprawca. Według B. Mik sprawcą tym może być osoba, której:

- 1) stawiany jest zarzut popełnienia przestępstwa przynoszącego korzyść majątkową znacznej wartości,
- 2) nie udało się wyczerpująco wykazać, jakie mienie składa się na tę korzyść,
- 3) nie zdołano „fizycznie” odebrać, w całości albo w części, substratu osiągniętej korzyści¹⁷.

Rezultatem zastosowania konstrukcji zawartej w art. 45 § 3 kk jest uznanie, że przeniesione przez sprawcę na podmiot trzeci składniki majątkowe należą do sprawcy. Obalenie tego domniemanie może nastąpić poprzez przedstawienie przez podmiot trzeci dowodu „zgodnego z prawem ich uzyskania”.

¹⁶ A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna*, t. I, Zakamycze 2004, s. 758.

¹⁷ B. Mik, *Nowela antykorupcyjna z dnia 13 czerwca 2003 r.*, Zakamycze 2003, s. 114–115.

Zakres pojęcia „dowód zgodnego z prawem ich uzyskania” obejmuje dwie możliwe sytuacje:

- 1) dowód zgodnego z prawem uzyskania danych składników majątkowych przez sprawcę,
- 2) dowód braku wiedzy podmiotu trzeciego o tym, że nabyte przez niego mienie pochodzi z przestępstwa¹⁸.

Zatem stosowanie negatywnych konsekwencji wobec osób trzecich uzależnione jest od dobrej lub złej wiary podczas transakcji przenoszenia składników majątkowych przez sprawcę przestępstwa. Zgodnie z art. 7 kc istnieje domniemanie dobrej wiary.

Sąd Najwyższy wyraził pogląd, iż przepis art. 45 § 3 kk ma charakter materialnoprocesowy. Procesowy charakter przepisu wynika z uregulowania sposobu postępowania w kwestii domniemania prawnego i sposobu jego obalenia, zaś o jego materialnym charakterze stanowią przesłanki stosowania domniemania popełnienie przestępstwa, o którym mowa w art. 45 § 2 kk, duże prawdopodobieństwo przeniesienia przez sprawcę na inny podmiot korzyści pochodzącej z przestępstwa oraz wnioski, iż mienie znajdujące się w posiadaniu innego podmiotu należy do sprawcy¹⁹.

Ustawodawca w art. 45 § 4 kk przewidział możliwość wytoczenia przez podmiot, na który sprawca przeniósł mienie, powództwa przeciwko Skarbowi Państwa o obalenie domniemania z art. 45 § 3 kk. Powództwo może zostać wytoczone w każdej fazie postępowania karnego, zarówno na etapie postępowania przygotowawczego, sądowego, jak i wykonawczego.

W sytuacji gdy powództwo zostanie wytoczone do czasu prawomocnego zakończenia postępowania karnego, przejście na własność Skarbu Państwa objętej przypadkiem korzyści majątkowej lub jej równowartości nastąpić może dopiero z chwilą uprawomocnienia się wyroku oddalającego powództwo. Natomiast jeśli powództwo zostanie wytoczone w postępowaniu wykonawczym, to postępowanie egzekucyjne ulega zawieszeniu do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia sprawy. Zgodnie z art. 29b § 2 kkw, jeżeli powód powołuje się na odpłatne nabycie, jest on obowiązany wskazać jego źródło i pochodzenie środków, za które nabycie nastąpiło. Skarb Państwa jest reprezentowany przez prezesa sądu okręgowego lub urząd skarbowy w sprawach, w których wykonał wyrok w zakresie przypadku. Pozew przeciwko Skarbowi Państwa o obalenie domniemania jest tymczasowo zwolniony od opłat sądowych. Jednakże w przypadku oddalenia powództwa powód jest obowiązany uiścić opłaty na zasadach ogólnych (art. 29b § 1 kkw).

¹⁸ K. Postulski, M. Siwek, *Przepadek w polskim prawie karnym*, Kraków 2004, s. 357–358.

¹⁹ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 17 marca 2005 r., I KZP 4/05, OSNKW 2005 r., nr 3, poz. 27.

Zgodnie z art. 45 § 4 kk domniemania przewidziane w art. 45§ 2 i 3 kk stosuje się także przy:

- 1) dokonywaniu zajęcia mienia w trybie art. 292 § 2 kk,
- 2) zabezpieczeniu grożącego przepadku korzyści majątkowych pochodzących z przestępstwa,
- 3) egzekucji przepadku pochodzących z przestępstwa korzyści majątkowych.

Zgodnie z art. 29a § 2 kkw osoba fizyczna, wobec której zastosowanie znajduje domniemanie z art. 45 § 2 kk w zw. z art. 45 § 4 kk, może wnosić o wyłączenie z jego zakresu przedmiotów majątkowych, których łączna wartość według oszacowania organu egzekucyjnego nie przekracza przeciętnego sześciomiesięcznego dochodu tej osoby. W przypadku gdy powyższy wniosek nie zostanie uwzględniony, zainteresowana osoba może wytoczyć powództwo o wyłączenie przedmiotów z zakresu domniemania i zwolnienia ich od egzekucji lub dokonanego zabezpieczenia. Korzystanie z powyższych instytucji prawa karnego wykonawczego jest niezależne od ewentualnego wykorzystania środków przewidzianych w kodeksie postępowania karnego.

Przepadek korzyści majątkowej lub jej równowartości następuje na rzecz Skarbu Państwa. Chwila przejścia własności jest uzależniona od tego, czy wniesiono powództwo o wyłączenie określonych korzyści majątkowych spod przepadku bądź powództwo przeciwko Skarbowi Państwa. Jeżeli nie, własność przechodzi z chwilą uprawomocnienia się wyroku.

Sąd Apelacyjny w Lublinie wyraził pogląd, iż orzeczenie na podstawie art. 45 kk środka karnego przepadku równowartości korzyści majątkowej pochodzącej z popełnionego przestępstwa (zawarte w wyroku lub postanowieniu uzupełniającym wyrok, wydanym w trybie art. 420 § 1 kpk) winno zawierać wskazanie określonego przedmiotu majątkowego lub prawa majątkowego w całości lub części albo też określoną kwotę pieniężną adekwatnych do wartości tejże korzyści majątkowej, osiągniętej przez sprawcę w chwili czynu²⁰. Środek karny przepadku korzyści majątkowej albo jej równowartości orzeka się wobec współsprawców przestępstwa w częściach, w jakich według dokonanych ustaleń faktycznych przypadła im osiągnięta wspólnie korzyść majątkowa. W razie trudności z dokładnym ustaleniem wartości udziałów w korzyści majątkowej osiągniętej przez poszczególnych współsprawców orzeka się przepadek tej korzyści lub jej równowartości w częściach równych²¹.

²⁰ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 29 czerwca 2005 r., II AKz 154/05, OSA 2005 r. nr 12, poz. 82.

²¹ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 2011 r., I KZP 16/11, OSNKW 2011/12/107, LEX nr 1027880, „Biuletyn Sądu Najwyższego” 2011/12/18; glosy aprobuujące: M. Siwek, LEX/el. 2012, M. Kornak, LEX/el. 2012.

Regulacje prawne wprowadzające domniemanie przestępnego pochodzenia korzyści majątkowych należy ocenić pozytywnie z punktu widzenia skuteczności walki z przestępczością korupcyjną. Jednakże warto podkreślić, że ustawodawca dokonał znaczących ograniczeń domniemań, które dotyczą wyłącznie korzyści majątkowych znacznej wartości i nie rozciągają się na mienie posiadane przez sprawcę przed popełnieniem przestępstwa, a także na uzyskane po wydaniu choćby nieprawomocnego wyroku. Może to budzić uzasadnione wątpliwości, tym bardziej że wprowadzenie tego typu rozwiązania nie czyni wyjątku od zasady domniemania niewinności i obowiązku udowodnienia winy oskarżonego, a odnosi się wyłącznie do konsekwencji popełnionego przestępstwa.